

ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε.

“Λευκή Βίβλος για την ασφάλεια των τροφίμων”
(Ευρωπαϊκή Επιτροπή)

Αθήνα, 24 Απριλίου 2000

Διαδικασία

Με το από 24/2/2000 έγγραφο της προς τον Πρόεδρο της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, η Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ενιαίου Φορέα Ελέγχου Τροφίμων (Ε.Φ.Ε.Τ.), του Υπουργείου Ανάπτυξης, κα **Χριστίνα Παπανικολάου**, διαβίβασε τη "**Λευκή Βίβλο για την Ασφάλεια των Τροφίμων**", που εξέδωσε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, και ζήτησε τη διατύπωση Γνώμης της Ο.Κ.Ε. σύμφωνα με το Ν. 2232/1994.

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε., σε συνέχεια αυτού του εγγράφου, όρισε κατά τη συνεδρίασή της στις 3/3/2000 Επιτροπή Εργασίας αποτελούμενη από τους κ.κ. **Χαράλαμπο Κεφάλα, Γεώργιο Χαμπηλομάτη, Κωνσταντίνο Παπαντωνίου, Ελευθέριο Αυγητίδη, Μιχάλη Βουμβουλάκη και Γεώργιο Μαγουλά.**

Επίσης, κατά την ίδια συνεδρίαση της, η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε. όρισε ως

Πρόεδρο της Επιτροπής Εργασίας τον κ. **Χαράλαμπο Κεφάλα** και ως εμπειρογνώμονες τους κ.κ. **Ρόδιο Γαμβρό, Αλέξανδρο Βουτσά** και την κα **Άννα-Ανδριανή Μητροπούλου**. Το συνολικό επιστημονικό συντονισμό είχε ο Επιστημονικός Συνεργάτης της Ο.Κ.Ε. **Δρ. Αθανάσιος Παπαϊωάννου**. Η Επιτροπή Εργασίας ολοκλήρωσε τις εργασίες της σε τέσσερις συνεδριάσεις και η Εκτελεστική Επιτροπή διαμόρφωσε την εισήγησή της προς την Ολομέλεια στη συνεδρίαση της 14/4/2000. Ως εισηγητές στην Ολομέλεια ορίστηκαν οι κ.κ. **Χαράλαμπος Κεφάλας** και **Κωνσταντίνος Παπαντωνίου**.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε. αφού σκέφθηκε σύμφωνα με το ν. 2232/1994, υιοθέτησε το ακόλουθο κείμενο στη συνεδρίαση της 24/4/2000, το οποίο αποτελεί την υπ' αριθ. 40 Γνώμη της Ο.Κ.Ε.

ΓΝΩΜΗ

“ΛΕΥΚΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΩΝ ΤΡΟΦΙΜΩΝ”

Α. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΛΕΥΚΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

Η Λευκή Βίβλος για την Ασφάλεια των Τροφίμων που εξέδωσε στις 12.1.2000 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αποτελείται από εννέα (9) κεφάλαια και ένα παράρτημα, στο οποίο παρουσιάζεται με πίνακες το χρονοδιάγραμμα λήψης των ενεργειών που προβλέπονται στο κυρίως σώμα της Βίβλου.

Στην Εισαγωγή, εξάίρεται η σημασία της βιομηχανίας τροφίμων και ποτών στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ενδεικτικά αναφέρεται ότι η παραγωγή της αφορά το 15% της συνολικής βιομηχανικής παραγωγής, από πλευράς απασχόλησης εργαζομένων κατατάσσεται τρίτη μεταξύ των ευρωπαϊών εργοδοτών (2,6 εκατομμύρια εργαζόμενοι) ενώ, σε παγκόσμιο επίπεδο, η Ε.Ε. είναι ο μεγαλύτερος παραγωγός τροφίμων και ποτών. Συναφώς, εξάίρεται και η σημασία εν γένει του γεωργικού τομέα όπου η παραγωγή ανέρχεται σε 220 δισεκατομμύρια Ευρώ ετησίως, οι δε εξαγωγές σε 50 δισεκατομμύρια Ευρώ. Τα οικονομικά αυτά στοιχεία αλλά και η παρουσία των τροφίμων σε πολλές πτυχές της ζωής μας υπογραμμίζουν, σύμφωνα με το κείμενο, την ανάγκη να δοθεί η δέουσα προσοχή στο θέμα της ασφάλειας των τροφίμων από την κοινωνία και ιδίως από τις αρχές και τους παραγωγούς.

Σύμφωνα με τη Λευκή Βίβλο, η ασφάλεια των τροφίμων πρέπει να διασφαλίζεται σε όλη την τροφική αλυσίδα, είτε τα τρόφιμα παράγονται εντός της Ε.Ε. είτε εισάγονται από τρίτες χώρες. Η ευθύνη,

όπως επιβάλλει η αρχή της επικουρικότητας, ανήκει πρωταρχικά στις εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές, αλλά η ύπαρξη της εσωτερικής αγοράς σε κοινοτικό επίπεδο καθιστά αναγκαία τη λήψη μέτρων και σε αυτό το επίπεδο. Η ευθύνη του κάθε κράτους για την ασφάλεια των τροφίμων που παράγονται σε αυτό δεν υφίσταται μόνο έναντι των πολιτών του αλλά και έναντι όλων των ευρωπαίων πολιτών.

Στο κείμενο διατυπώνεται η άποψη ότι μέχρι τώρα το σύστημα λειτουργήσε "καλά", αλλά η εμβάθυνση της ενιαίας αγοράς, οι εξελίξεις στον τρόπο καλλιέργειας, επεξεργασίας, αποθήκευσης και διακίνησης των τροφίμων επιβάλλουν να υπάρξει μία νέα προσέγγιση στο όλο θέμα. Εξάλλου, οι πρόσφατες κρίσεις απέδειξαν ότι υπάρχουν αδυναμίες που χρήζουν αντιμετώπισης. Η νομοθεσία πρέπει να γίνει "πιο συνεπής, κατανοητή και ευέλικτη" ενώ παράλληλα πρέπει να διασφαλισθεί η καλύτερη εφαρμογή της και η διαφάνεια προς τους καταναλωτές.

Στο τέλος της Εισαγωγής, προβλέπεται ότι μέχρι το τέλος του 2000, η Ευρ. Επιτροπή θα πρέπει να έχει υποβάλει τις προτάσεις της για την υλοποίηση των ενεργειών που περιγράφονται στη Βίβλο και μέχρι το τέλος του 2002 θα πρέπει να έχει αρχίσει να λειτουργεί η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Τροφίμων για την οποία γίνεται αναλυτικότερα λόγος κατωτέρω.

Στο Β΄ Κεφάλαιο διατυπώνονται οι βασικές αρχές που θα πρέπει να διέπουν

την πολιτική για την ασφάλεια των τροφίμων. Οι αρχές αυτές είναι οι εξής :

- Η πολιτική πρέπει να καλύπτει όλη την αλυσίδα των τροφίμων ("από το αγρόκτημα στο τραπέζι", όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται).

- Πρέπει να είναι σαφώς καθορισμένοι οι ρόλοι και η ευθύνη του κάθε εμπλεκόμενου μέρους : η κύρια ευθύνη ανήκει στους παραγωγούς ζωοτροφών, τους γεωργούς και τους παραγωγούς/προμηθευτές τροφίμων. Η ευθύνη ελέγχου ανήκει στα εθνικά όργανα και η ευθύνη εκτίμησης της ικανότητας των ελεγκτικών οργάνων ανήκει στην Ευρ. Επιτροπή. Τέλος, στους καταναλωτές ανήκει η ευθύνη σωστής αποθήκευσης, χρησιμοποίησης και σωστού μαγειρέματος των τροφίμων.

- Πρέπει να υπάρχει δυνατότητα εντοπισμού της προέλευσης των ζωοτροφών, των τροφίμων και των συστατικών τους.

- Η πολιτική πρέπει να αναθεωρείται τακτικά για να αντιμετωπίζει τους καινούργιους κινδύνους που συνεχώς αναφύονται. Η αναθεώρηση αυτή πρέπει να γίνεται με διαφάνεια και διάλογο με όλους τους ενδιαφερομένους.

- Απαραίτητο στοιχείο της πολιτικής αυτής είναι η ανάλυση του κινδύνου, δηλαδή η αξιολόγηση και διαχείρισή του, καθώς και η σχετική ενημέρωση.

- Όπου χρειάζεται, θα εφαρμόζεται η αρχή της πρόληψης¹.

- Τέλος, αναγνωρίζεται ότι κατά τη λήψη αποφάσεων μπορεί να ληφθούν υπ' όψιν και άλλοι θεμιτοί παράγοντες όπως οι περιβαλλοντικές ευαισθησίες, η καλή μεταχείριση των ζώων, η βιώσιμη γεωργία, οι προσδοκίες των καταναλωτών κ.λπ.

Το Γ' Κεφάλαιο επιγράφεται "Βασικά στοιχεία της πολιτικής για την ασφάλεια των τροφίμων: συλλογή και ανάλυση των

πληροφοριών - επιστημονικές συμβουλές". Σε αυτό τονίζεται κατ' αρχήν, η ανάγκη να υπάρξει ενοποίηση των συστημάτων συγκέντρωσης δεδομένων και η δέουσα ανάλυση των δεδομένων. Επίσης, επισημαίνεται η ανάγκη ενός πλήρους και εναρμονισμένου νομοθετικού πλαισίου για τη διεύρυνση του σημερινού συστήματος ταχείας προειδοποίησης σε όλα τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές.

Στον τομέα της έρευνας, πρέπει να δοθεί η δυνατότητα να αναλαμβάνονται και ad hoc έρευνες πέραν των σημερινών πολυετών προγραμμάτων έρευνας, που δεν μπορούν να ανταποκριθούν σε ανάγκες που αιφνιδίως εμφανίζονται. Στον τομέα της επιστημονικής συνεργασίας πρέπει να υπάρξει συντονισμός μεταξύ των διαφόρων εθνικών ιδρυμάτων και οργανισμών, καθώς και με τρίτες χώρες. Συναφώς, τονίζεται ότι είναι αναγκαίος και ο συντονισμός των διαφόρων κοινοτικών εργαστηρίων που υπάρχουν, προκειμένου να καταστούν αυτά ένα πραγματικό δίκτυο κοινοτικών εργαστηρίων.

Στη συνέχεια, περιγράφεται ο σημερινός τρόπος λειτουργίας των οκτώ επιστημονικών επιτροπών που υφίστανται σήμερα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής², εκ των οποίων οι πέντε καλύπτουν άμεσα ή έμμεσα τους τομείς των ζωοτροφών και των τροφίμων. Διαπιστώνεται ότι το σύστημα με τις γνωμοδοτήσεις των επιτροπών αυτών δεν λειτούργησε ικανοποιητικά στις πρόσφατες κρίσεις, καθώς δεν υπήρξε η απαιτούμενη ταχύτητα και ευελιξία. Ως ειδικότερα προβλήματα στον τομέα των επιστημονικών γνωμοδοτήσεων επισημαίνονται η ανάγκη ανάπτυξης αποτελεσματικών συστημάτων συλλογής πληροφοριών και η καλύτερη αξιοποίηση των δικτύων ιδρυμάτων που έχουν ιδρυθεί στα επί μέρους Κράτη-Μέλη.

¹ Το ελληνικό κείμενο της Λευκής Βίβλου χρησιμοποιεί τον όρο "αρχή της προφύλαξης" αλλά θεωρούμε ορθότερο το όρο "αρχή της πρόληψης".

² Αυτές αφορούν τους εξής τομείς : α) τρόφιμα, β) ζωική διατροφή, γ) δημόσια υγεία των ζώων, δ) φυτά, ε) υγεία και καλή μεταχείριση των ζώων, στ) καλλυντικά και προϊόντα που δεν προορίζονται για τη διατροφή, ζ) φαρμακευτικά προϊόντα και ιατρικά μηχανήματα και η) τοξικολογία, οικολογία και περιβάλλον.

Στο Δ΄ Κεφάλαιο περιγράφεται η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Τροφίμων που προτείνεται να ιδρυθεί. Η υπηρεσία αυτή θα έχει το καθήκον αξιολόγησης του κινδύνου μέσω της παροχής επιστημονικών συμβουλών, ενώ η διαχείριση του κινδύνου (νομοθεσία και έλεγχος) θα παραμείνουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για πρακτικούς αλλά και θεσμικούς λόγους. Στις αρμοδιότητες αυτές περιλαμβάνεται και η ενημέρωση των καταναλωτών.

Ειδικότερα, η υπηρεσία αυτή θα έχει ως αντικείμενο την "προετοιμασία και την παροχή επιστημονικών συμβουλών, τη συλλογή και ανάλυση των πληροφοριών που απαιτούνται για την ενίσχυση τόσο των συμβουλών αυτών όσο και της διαδικασίας λήψης αποφάσεων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, τον έλεγχο και την παρακολούθηση των εξελίξεων που συνδέονται με θέματα ασφαλείας των τροφίμων και την κοινοποίηση των ευρημάτων της σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη".

Η Υπηρεσία θα έχει ξεχωριστή νομική προσωπικότητα, θα παρέχει ένα κεντρικό σημείο επαφής για όλους τους ενδιαφερόμενους και θα συνεργάζεται στενά με τις εθνικές επιστημονικές υπηρεσίες καθώς και με το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Στενή συνεργασία θα υπάρχει φυσικά με το Γραφείο Τροφίμων και Κτηνιατρικών Θεμάτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που είναι η αρμόδια για τα θέματα αυτά κοινοτική διεύθυνση.

Θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από υψηλό επιστημονικό επίπεδο, να είναι ανεξάρτητη από πολιτικά και βιομηχανικά συμφέροντα και να υπόκειται σε αυστηρό δημόσιο έλεγχο.

Η λειτουργία της Υπηρεσίας αυτής θα οδηγήσει σε αναθεώρηση της διάρθρωσης των προαναφερθεισών επιστημονικών επιτροπών, στις οποίες θα παρασχεθεί πλήρης γραμματειακή και επιστημονική στήριξη.

Η ενημέρωση του κοινού θα περιλαμβάνει όχι μόνο τις επιστημονικές γνώμες αλλά και τα αποτελέσματα των προγραμμάτων ελέγχου και παρακολούθησης.

Σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, η Υπηρεσία θα "συγκεντρώνει, θα αναλύει και θα διανέμει τις σχετικές πληροφορίες στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και κράτη μέλη και θα κινητοποιεί τους αναγκαίους επιστημονικούς πόρους, ώστε να παρέχει όσο το δυνατόν καλύτερες επιστημονικές συμβουλές."

Από πλευράς ανθρωπίνων και οικονομικών πόρων, θα πρέπει να διασφαλισθεί η ποσοτική και ποιοτική επάρκειά τους.

Ως προς την έδρα, αυτή δεν προτείνεται αλλά επισημαίνεται ανάγκη να είναι μία τοποθεσία με εύκολη πρόσβαση.

Τέλος, ως προς το χρονοδιάγραμμα, προβλέπεται η ολοκλήρωση της υποβολής προτάσεων από τα κράτη μέλη και τους ενδιαφερόμενους φορείς ως το τέλος Απριλίου του 2000, η κατάθεση της πρότασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως το Σεπτέμβριο του ίδιους έτους. Η σχετική νομοθεσία θα πρέπει να τεθεί σε ισχύ μέχρι το Δεκέμβριο του 2001 και η Υπηρεσία να αρχίσει να λειτουργεί το 2002.

Στο Ε΄ Κεφάλαιο καταγράφονται τα προβλήματα που υπάρχουν σε επίπεδο νομοθετικού πλαισίου για την ασφάλεια των τροφίμων. Σύμφωνα με την ανάλυση της Λευκής Βίβλου, τα νομοθετικά μέσα αντιμετώπισης των κρίσεων διαφέρουν από τομέα σε τομέα και απαιτείται πλήθος ενεργειών σε περίπτωση που ένα πρόβλημα περάσει από τον ένα τομέα στον άλλο. Παράλληλα, λείπει μία σαφής δέσμευση από τα ενδιαφερόμενα μέρη για έγκαιρη προειδοποίηση σε περίπτωση πιθανού κινδύνου.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει να υπάρξουν νομοθετικές πρωτοβουλίες σε κοινοτικό επίπεδο στους εξής τομείς : ζωτροφές, υγεία και καλή μεταχείριση των ζώων, υγιεινή των τροφίμων, προσμείξεις και κατάλοιπα, νέα τρόφιμα, πρόσθετα-αρωματικές ουσίες-συσσκευασία και ακτινοβόληση.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην ανάγκη θέσπισης της απαραίτητης νομοθεσίας, που θα καθιστά δυνατή την από πλευράς Ευρωπαϊκής Επιτροπής θέσπιση προ-

στατευτικών μέτρων σε περίπτωση κινδύνου για την υγεία των καταναλωτών.

Αναθεώρηση χρειάζεται και η διαδικασία λήψης αποφάσεων. Οι διαδικασίες που ισχύουν σήμερα είναι ανόμοιες και δυσκίνητες, εμπλέκονται σε αυτές διαφορετικές επιτροπές και ισχύουν διαφορετικές προϋποθέσεις, ενώ υπάρχει και ανεπάρκεια κονδυλίων. Απαιτείται να υπάρξει καλύτερος συντονισμός και να εφαρμοσθεί μία ενιαία κανονιστική διαδικασία για τις διοικητικές πράξεις, ενιαία διαχειριστική διαδικασία για την έγκριση μεμονωμένων αποφάσεων και μια διαδικασία έκτακτης ανάγκης για όλα τα επείγοντα θέματα που αφορούν στην ασφάλεια των τροφίμων.

Το Στ' Κεφάλαιο αφορά στους ελέγχους. Και στον τομέα των ελέγχων παρατηρείται μία διαφοροποίηση ανάλογα με το πότε θεσπίσθηκε η σχετική διάταξη.

Προτείνεται η γενίκευση της δυνατότητας επιβολής τελών στα εισαγόμενα τρόφιμα για την κάλυψη του κόστους των ελέγχων των τροφίμων, που μέχρι τώρα υφίσταται μόνο γι' αυτά που είναι ζωϊκής προέλευσης.

Σε ό,τι αφορά την ποιότητα των εθνικών ελέγχων, θα πρέπει να θεσπισθεί ένα κοινοτικό πλαίσιο που θα προσδιορίζει: α) τα λειτουργικά κριτήρια που πρέπει να πληρούν τα εθνικά όργανα ελέγχου, β) τις κατευθυντήριες γραμμές για τον έλεγχο και γ) τη διοικητική συνεργασία στην ανάπτυξη και λειτουργία συστημάτων ελέγχου.

Τέλος, προτείνεται να εξετασθεί η περίπτωση να δοθούν περισσότερες αρμοδιότητες στην Επιτροπή, που να ενισχύουν τις υφιστάμενες διαδικασίες κατά διαπιστούμενης παράβασης και ιδιαίτερα να επιτρέπουν ταχύτητα ενέργειας σε περίπτωση άμεσων κινδύνων για την υγεία των καταναλωτών.

Το Ζ' Κεφάλαιο αφορά την πληροφόρηση του καταναλωτή. Τονίζεται η ανάγκη να λαμβάνεται υπ' όψιν η γνώμη του κοινού για τα θέματα ασφάλειας των τροφίμων, να γίνονται δημόσιες ακροάσεις μεταξύ επιστημόνων και καταναλωτών και να διευκολύνεται ο διάλογος των καταναλω-

τών από διαφορετικά κράτη σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο. Επισημαίνεται η ανάγκη να υπάρχει διαφάνεια κατά τη χάραξη πολιτικής καθώς και να εφαρμοσθεί η προληπτική προσέγγιση σε ό,τι αφορά την ενημέρωση για κινδύνους που αφορούν μια ορισμένη μερίδα του πληθυσμού (γυναίκες σε αναπαραγωγική ηλικία, έγκυες, βρέφη, ηλικιωμένοι, άτομα με ανοσολογική ανεπάρκεια κ.λπ.).

Σε ό,τι αφορά την επισήμανση, προτείνεται να καταργηθεί η δυνατότητα μη αναγραφής των στοιχείων των σύνθετων συστατικών, που αποτελούν λιγότερο του 25% του τελικού προϊόντος. Θα πρέπει να εξετασθεί η σκοπιμότητα ή όχι της αναγραφής στα προϊόντα "λειτουργικών ισχυρισμών" (ισχυρισμοί που συνδέονται με ευεργετικά αποτελέσματα ενός θρεπτικού συστατικού σε ορισμένες φυσιολογικές σωματικές λειτουργίες) και "θρεπτικών ισχυρισμών" (περιγράφουν την παρουσία, απουσία ή το επίπεδο ενός θρεπτικού συστατικού που περιέχεται σε κάποιο είδος τροφίμου ή την αξία του σε σύγκριση με παρόμοια προϊόντα). Σε κάθε περίπτωση, τα έννομα μέσα που διαθέτουν οι καταναλωτές θα πρέπει να επεκταθούν και σε αυτούς τους ισχυρισμούς. Παράλληλα, θα πρέπει να διευκρινισθούν οι διατάξεις για την επισήμανση νέων τροφίμων και ιδιαίτερα αυτών που προέρχονται από γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς.

Ως προς τα διαιτητικά τρόφιμα, προτείνεται η έκδοση Οδηγιών για τα τρόφιμα που προορίζονται να καλύψουν ανάγκες ατόμων που καταβάλλουν έντονη μυϊκή προσπάθεια, για τα άτομα με διαβήτη καθώς και για τα συμπληρώματα διατροφής και τα εμπλουτισμένα τρόφιμα. Τέλος, στον τομέα αυτό τονίζεται ότι τα εθνικά και κοινοτικά συστήματα συγκέντρωσης δεδομένων θα πρέπει να περιλαμβάνουν και πληροφορίες για την πρόσληψη τροφίμων, το διαιτολόγιο και τη διατροφική κατάσταση.

Το Η' Κεφάλαιο αφορά στη διεθνή διάσταση του προβλήματος και τονίζει την

ανάγκη να επιδιώξει η Ε.Ε. την ενίσχυση του υπάρχοντος πλαισίου του Διεθνούς Οργανισμού Εμπορίου για τη χρήση της αρχής της πρόληψης και την υιοθέτηση μιας αποδεκτής μεθοδολογίας για το πεδίο δράσης στον τομέα αυτόν. Πρέπει να αντιμετωπισθούν φαινόμενα προσχηματικής χρήσης υγειονομικών και φυτοϋγειονομικών επιχειρημάτων, προκειμένου να αποκλεισθεί η πρόσβαση κοινοτικών προϊόντων σε αγορές τρίτων χωρών. Παράλληλα, σε διμερές επίπεδο πρέπει να επιδιωχθεί η α-

ναγνώριση της αρχής της ισοδυναμίας των εφαρμοζόμενων υγειονομικών μέτρων σε τρίτες χώρες. Ιδιαίτερη, τέλος, προσοχή πρέπει να δοθεί στην κατάλληλη προετοιμασία των υποψηφίων προς ένταξη χωρών.

Το Θ' Κεφάλαιο συνοψίζει τις ανωτέρω παρατηρήσεις και τονίζει την ανάγκη ενεργού συμμετοχής όλων των παραγωγών και προμηθευτών, καθώς και των Κρατών-Μελών στο δημόσιο διάλογο που θα ανοίξει με αφορμή τη Λευκή Βίβλο.

Β. ΓΕΝΙΚΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, πριν προχωρήσει στην αξιολόγηση της Λευκής Βίβλου για την Ασφάλεια των Τροφίμων, επιθυμεί να τονίσει εξ αρχής ότι στη σημερινή εποχή, η ασφάλεια των τροφίμων είναι υψηλή και έχει σημειώσει σημαντική βελτίωση στη μεταπολεμική περίοδο. Η πραγματικότητα αυτή πρέπει να γίνει κοινή συνείδηση γιατί συχνά, και χάριν εντυπώσεων, δημιουργούνται ανησυχίες στο καταναλωτικό κοινό που δεν δικαιολογούνται από τα επιστημονικά δεδομένα και έχουν συχνά ως αποτέλεσμα τον αποπροσανατολισμό του κοινού αλλά συχνά και των ίδιων των αρχών.

Φυσικά, η παραδοχή αυτή δεν θα πρέπει να μας οδηγήσει σε εφησυχασμό. Και αυτό γιατί σήμερα, με την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά αλλά και με τη γεωμετρικά αυξανόμενη διακίνηση των τροφίμων ανά τον κόσμο, οι κίνδυνοι από τυχόν προβλήματα σε τρόφιμα μπορεί να λάβουν ταχύτητα πολύ μεγάλη έκταση με δυσμενή αποτελέσματα τόσο για την υγεία μεγάλου αριθμού καταναλωτών όσο και για την οικονομική κατάσταση των παραγωγών αλλά και των ίδιων των κρατών. Για το λόγο αυτό, στόχος τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο πρέπει να είναι η επίτευξη αυξημένης ασφάλειας των τροφίμων με τη

δημιουργία αποτελεσματικών συστημάτων αποτροπής, εντοπισμού και αντιμετώπισης των όποιων προβλημάτων μπορεί να δημιουργηθούν στα τρόφιμα.

Η πρωτοβουλία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να συντάξει Λευκή Βίβλο για την ασφάλεια των τροφίμων έρχεται σε μία ώριμη χρονική στιγμή. Τα συνεχώς μεταβαλλόμενα δεδομένα στον τρόπο παραγωγής και επεξεργασίας των τροφίμων καθώς επίσης και οι συνεχώς διευρυνόμενες γνώσεις μας σε σχέση με τις θετικές και αρνητικές επιπτώσεις συγκεκριμένων διατροφικών συνηθειών, η αυξημένη ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης στα θέματα της υγιεινής και της ασφάλειας των τροφίμων καθώς επίσης και οι πρόσφατες κρίσεις που προκλήθηκαν γύρω από διάφορα προϊόντα που εντάσσονται στο πλαίσιο της τροφικής αλυσίδας κατέστησαν αναγκαία μία επανεξέταση του συνόλου της κοινοτικής προσέγγισης στο θέμα αυτό. Εξάλλου, η προσέγγιση αυτή διαμορφώθηκε σε μία χρονική περίοδο τριάντα περίπου ετών και κατά τρόπο αποσπασματικό με αποτέλεσμα να λείπει η συνεπής και ολοκληρωμένη προσέγγιση των θεμάτων αυτών.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή θεωρεί ότι η Λευκή Βίβλος, με το συγκεκριμένο περιεχό-

μενό της, αποτελεί ένα σημαντικό βήμα για την επίτευξη αυξημένης ασφάλειας των τροφίμων. Αν και οι συγκεκριμένες παρατηρήσεις θα διατυπωθούν στην εξέταση των επί μέρους κεφαλαίων που θα γίνει κατωτέρω, στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί η βασική αρετή στην προσέγγιση της Λευκής Βίβλου : η ανάγκη ενιαίας αντιμετώπισης του όλου θέματος από την αρχή της τροφικής αλυσίδας, δηλαδή τις ζωοτροφές μέχρι τον τελικό καταναλωτή. Αν και έχουν γίνει πολλά βήματα στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων κατά την επεξεργασία και τη συσκευασία τους, ο τομέας της πρωτογενούς παραγωγής και ακόμα ο τομέας του ελέγχου των ζωοτροφών έχει παραμεινθεί σε κοινοτικό επίπεδο. Καμμία όμως ασφάλεια δεν μπορεί να υπάρξει για τον καταναλωτή εάν δεν καθιερωθεί ολοκληρωμένος έλεγχος από την αρχή της αλυσίδας. Οι προβλέψεις της Λευκής Βίβλου στον τομέα αυτό κρίνονται ως ιδιαίτερα σημαντικές και θα πρέπει να αποτελέσουν και πηγή διαλόγου και λήψης μέτρων και σε εθνικό επίπεδο στη χώρα μας, όπου υπάρχουν βεβαίως αντίστοιχες ελλείψεις (είναι χαρακτηριστικό ότι δεν περιελήφθη στις αρμοδιότητες του πρόσφατα δημιουργηθέντος με νόμο Εθνικού Φορέα Ελέγχου Τροφίμων ο έλεγχος των τροφίμων στο χωράφι, έλλειψη που επεσήμανε η Ο.Κ.Ε. στη Γνώμη που εξέδωσε επί του σχετικού Σχέδιο Νόμου)³.

Ένα δεύτερο ιδιαίτερα θετικό σημείο στη Λευκή Βίβλο που πρέπει να επισημανθεί σε επίπεδο Γενικής Αξιολόγησης είναι η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Τροφίμων. Η ολοκληρωμένη και ενιαία προσέγγιση του προβλήματος επιβάλλει τη συγκέντρωση των αρμοδιοτήτων μελέτης και αξιολόγησης των κινδύνων σε μία υπηρεσία που θα καλύπτει όλα τα στάδια της τροφικής αλυσίδας και θα κινείται με αυτονομία και ανεξαρτησία από επί μέρους εθνικά ή επαγγελματικά συμφέροντα

προκειμένου να παρακολουθεί τις ταχύτατες εξελίξεις στον τομέα των τροφίμων. Στο ειδικότερο κεφάλαιο θα διατυπωθούν επί μέρους παρατηρήσεις για την καλύτερη λειτουργία της Υπηρεσίας αυτής, εδώ όμως πρέπει να επισημανθεί η αναγκαιότητα της δημιουργίας στο ορατό μέλλον και με την καλύτερη δυνατή επιστημονική στελέχωση.

Τελειώνοντας τη Γενική Αξιολόγηση, η Ο.Κ.Ε. τονίζει ότι η Λευκή Βίβλος μπορεί να συμβάλει στο να διαμορφωθεί στη χώρα μας μία συγκροτημένη και σύγχρονη πολιτική στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων. Η δημιουργία του Ενιαίου Φορέα Ελέγχου Τροφίμων ήταν ένα σημαντικό βήμα αλλά δεν πρέπει να μείνει μετέωρο. Είναι ανάγκη ο νέος αυτός φορέας να προκαλέσει τον αναγκαίο επιστημονικό και κοινωνικό διάλογο που θα οδηγήσει στη χάραξη μιας πολιτικής που θα αφορά όλα τα στάδια της τροφικής αλυσίδας και θα λειτουργεί αποτελεσματικά ως προς την αποτροπή, τον εντοπισμό και την αντιμετώπιση ενός προβλήματος. Εάν κάτι τέτοιο είναι αναγκαίο για κάθε χώρα, στη δική μας χώρα με τον -συγκριτικά- εκτεταμένο γεωργικό τομέα και τη μεγάλη σημασία των τροφίμων στην οικονομία μας, αποκτά τεράστια σημασία.

Ταυτόχρονα, θα πρέπει να υπάρξει ένα πρόγραμμα συστηματικής ενημέρωσης όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Ιδιαίτερη βαρύτητα πρέπει να δοθεί στην ενημέρωση όσων δραστηριοποιούνται στον πρωτογενή τομέα σχετικά με τα διεθνώς καθιερωμένα στον τομέα της ασφάλειας των τροφίμων. Η άγνοια αποτελεί σε αρκετές περιπτώσεις το λόγο μη τήρησης των προδιαγραφών ασφαλείας στον τομέα π.χ. των φυτοφαρμάκων, των ζωοτροφών κ.λπ.

Στη συνέχεια, θα διατυπωθούν επί μέρους παρατηρήσεις στη Λευκή Βίβλο, οι οποίες θα ακολουθήσουν βεβαίως, τη διάρθρωση των κεφαλαίων της.

³ Βλ. υπ' αριθμ. 33 Γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (Αύγουστος 1999).

Γ. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. Αρχές της ασφάλειας των τροφίμων

Η Λευκή Βίβλος αναγνωρίζει τις βασικές αρχές για την αυξημένη ασφάλεια των τροφίμων. Η Ο.Κ.Ε κρίνει θετικά την αναγνώριση της σημασίας μιας πλήρους και ολοκληρωμένης προσέγγισης της αλυσίδας διατροφής για τη διασφάλιση αυξημένης ασφάλειας των τροφίμων. Όλοι οι συμμετέχοντες στην τροφική αλυσίδα, συμπεριλαμβανομένων και των προμηθευτών της γεωργικής παραγωγής (κλάδος των ζωοτροφών, φυτοφαρμάκων κ.α.), είναι συνυπεύθυνοι για να διασφαλίζουν ότι οι έλεγχοι είναι σε θέση να εγγυηθούν αυξημένη ασφάλεια τροφίμων σε όλα τα στάδια.

Οι αρχές αυτές πρέπει να στηρίζονται στους ίδιους πυλώνες που δοκιμάστηκαν με επιτυχία στο κομμάτι της Βιομηχανικής Επεξεργασίας των τροφίμων και ειδικότερα:

α) Σε σύστημα αναγνώρισης και ελέγχου πιθανών κινδύνων που θα βασίζεται στη λογική των μελετών HACCP⁴.

β) Σε σύνταξη και εφαρμογή Κωδικών Ορθής Υγιεινής Πρακτικής⁵ κατά τομέα και κατά κλάδο.

γ) Ένταξη των παραπάνω σ' ένα σύστημα ελέγχου δομημένο στη λογική του

συστήματος Διασφάλισης Ποιότητας με έμφαση στον καθορισμό, την επισήμανση και την ιχνηλασιμότητα⁶ της πηγής προέλευσης (αριθμός παρτίδας ή αγροτεμάχιο ή φάρμα), κατά περίπτωση.

Οι παραπάνω αρχές για την αυξημένη ασφάλεια των τροφίμων θα πρέπει, κατ' αρχήν, να είναι δεσμευτικές για όλους και να εφαρμόζονται με συνέπεια σε όλη την τροφική αλυσίδα, συμπεριλαμβανομένης της πρωτογενούς παραγωγής και των προμηθευτών της (π.χ. οι ζωοτροφές). Τα κενά στην νομοθετική ρύθμιση της αυξημένης ασφάλειας των τροφίμων, που προέρχονται από το κομμάτι αυτό, θα πρέπει να αντιμετωπιστούν κατά προτεραιότητα.

Οι νομοθετικές αυτές ρυθμίσεις και η συνακόλουθη εντατικοποίηση των επίσημων ελέγχων θα πρέπει να ακολουθούν τη λογική των οδηγιών 89/397/ΕΟΚ "περί επίσημου Ελέγχου Τροφίμων" και 93/99/ΕΟΚ "περί Υγιεινής Τροφίμων"⁷. Με τον τρόπο αυτό, όχι μόνο οι Αρχές θα καλούνται να επιτείνουν και να συστηματοποιούν τους ελέγχους και στους λοιπούς τομείς, αλλά θα επιβάλλεται και η ενεργή και υπεύθυνη συμμετοχή των Επαγγελματικών Οργανώσεων των εμπλεκόμενων κλάδων κατά περίπτωση.

⁴ Τα αρχικά αυτά σημαίνουν Hazard Analysis Critical Control Points και είναι η διαδικασία αναγνώρισης των κινδύνων και καθορισμού μέτρων για την απομάκρυνσή τους, έτσι ώστε το τρόφιμο που αφορά η μελέτη να είναι ασφαλές για τον καταναλωτή. Οι μελέτες αυτές γίνονται υποχρεωτικά για κάθε γραμμή παραγωγής προϊόντος.

⁵ Κώδικας Ορθής Πρακτικής είναι ένα κείμενο περιγραφής βασικών διεργασιών που χαρακτηρίζουν το σωστό και έμπειρο επαγγελματία του κάθε κλάδου. Τα κείμενα αυτά, σύμφωνα με την Οδηγία 93/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου (άρθρο 5 παρ. 2) εκπονούνται "από τους κλάδους των επιχειρήσεων τροφίμων και από τους εκπροσώπους άλλων ενδιαφερομένων φορέων, όπως π.χ. αρμοδίων αρχών και ενώσεων καταναλωτών" και χρησιμεύουν ως οδηγός για τις επιχειρήσεις τροφίμων. Στη Βιομηχανία Τροφίμων εκδόθηκαν ήδη Κώδικες Υγιεινής. Θα μπορούσαν να εκδοθούν ανάλογοι κώδικες για την ορθή καλλιεργητική πρακτική, την ορθή υγιεινή διανομής των τροφίμων κ.λπ.

⁶ Ιχνηλασιμότητα είναι η δυνατότητα ανάχνευσης εκ των υστέρων της πηγής προέλευσης του κάθε υλικού. Απαιτεί επισήμανση (αρ. παρτίδας, αγρός κ.λπ.) και τήρηση αρχείου.

⁷ Οι οδηγίες αυτές καθορίζουν το ελεγκτικό πλαίσιο στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Βασικές αρχές τους είναι :

α. Έλεγχος στον τόπο παραγωγής και όχι μόνο δειγματοληψία στην αγορά.

β. Συνολική αξιολόγηση της εγκατάστασης και όχι αποσπασματικά συμπεράσματα.

γ. Έλεγχος των στοιχείων και των αρχείων της εγκατάστασης.

δ. Δικαίωμα του ελεγχόμενου να αντιπαραθέσει τεκμηριωμένα στοιχεία στην ελεγκτική αρχή.

ε. Υποχρέωση των κρατικών εργαστηρίων για διαπίστευση.

Για την επίτευξη της ολοκληρωμένης εφαρμογής των παραπάνω αρχών για την αυξημένη ασφάλεια των τροφίμων, είναι αναγκαίο οι σχέσεις των επάλληλων κλάδων στην αλυσίδα διατροφής να διέπονται από την αρχή της συνεργασίας (partnership). Αυτό συνεπάγεται συνεργασία μεταξύ των διαδοχικών συντελεστών της παραγωγής, συνεργασία η οποία δεν θα στηρίζεται μόνο στην οικονομική συναλλαγή, αλλά θα λαμβάνει υπόψη και τον τρόπο εφαρμογής των αρχών που αναφέρθηκαν ανωτέρω. Η συνεργασία αυτή θα μπορούσε να λάβει και θεσμική μορφή με τη δημιουργία π.χ. διεπαγγελματικών οργανώσεων⁸.

2. Βασικά στοιχεία της πολιτικής για την ασφάλεια των τροφίμων: συλλογή και ανάλυση των πληροφοριών-επιστημονικές συμβουλές

Η Ο.Κ.Ε. συμφωνεί με τις βασικές διατυπώσεις της Λευκής Βίβλου ως προς τις περιγραφόμενες πηγές συλλογής πληροφοριών.

Πιστεύει όμως ότι η βάση συλλογής πληροφοριών πρέπει να διευρυνθεί, καλύπτοντας όλες τις περιοχές έρευνας και παραγωγής επιστημονικής πληροφορίας. Σαν βασική τέτοια πηγή, μη αναφερόμενη στη Λευκή Βίβλο, επισημαίνουμε τον ερευνητικό τομέα ανάπτυξης καινοτόμων προϊόντων ή συστατικών τροφίμων. Οι τομείς αυτοί πέραν της έρευνας για την ανάπτυξη αυτών καθ' αυτών των προϊόντων, προβαίνουν συχνά και σε αξιολόγηση των παραγόμενων προϊόντων, ως προς την ασφάλειά τους, κατά την χρήση τους.

Δεδομένου ότι οι υπάρχουσες Επιστημονικές Επιτροπές αδυνατούν να καλύψουν χρονικά τον όγκο των ερωτημάτων που υποβάλλονται για αξιολόγηση, είναι απαραίτητο να ληφθεί μέριμνα για αποφυγή

άσκοπης επανάληψης αξιολόγησης της ασφάλειας των τροφίμων.

Παράλληλα, είναι αναγκαίο να διασφαλισθεί η αντικειμενικότητα και πληρότητα των αξιολογήσεων που γίνεται από οποιοδήποτε φορέα. Για το σκοπό αυτό πρέπει να αναπτυχθούν περαιτέρω και να διευρυνθούν οι Κανόνες Ορθής Εργαστηριακής Πρακτικής που εφαρμόζονται κατά τη διεξαγωγή και αξιολόγηση των σχετικών βιολογικών μελετών. Οι κανόνες αυτοί πρέπει να καθορίζουν την ανάγκη προσαρμογής των συνθηκών μελέτης σε πραγματικές συνθήκες τελικής χρήσης των υπό έρευνα ουσιών, χωρίς να παραβλέπονται οι διεθνώς αποδεκτές παράμετροι ασφαλείας.

Ένα βασικό εργαλείο στη συλλογή των επιστημονικών πληροφοριών είναι τα Εργαστήρια Ανάλυσης. Με εκφρασμένη τη θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ανάγκη διεύρυνσης της δυναμικότητας αυτού του τομέα, η Ο.Κ.Ε. προτείνει:

- Να ενθαρρυνθεί η δημιουργία εξειδικευμένων εργαστηρίων για αναλύσεις υπαρχόντων ή υποπτευόμενων παραγόντων ασφαλείας τροφίμων (περιβαλλοντικοί επιμολυντές, παθογόνοι παράγοντες κ.α.).
- Να αξιοποιείται η αναλυτική πληροφορία απ' οπουδήποτε και αν προέρχεται, συμπεριλαμβανομένων και των εξειδικευμένων εργαστηρίων της Βιομηχανίας.
- Να προωθηθεί η διαπίστευση τάχιστα, κυρίως για τα εργαστήρια του Δημόσιου Τομέα και τα ανεξάρτητα ιδιωτικά εργαστήρια (δηλ. όχι τα εργαστήρια που εξυπηρετούν τις παραγωγικές μονάδες και αποτελούν τμήμα της επιχείρησης).
- Παράλληλα να αναπτυχθεί το σύστημα ελέγχων αξιοπιστίας και φερεγγυότητας όλων των εμπλεκόμενων στο δίκτυο Εργαστηρίων (Ring tests⁹, Εργαστήρια Αναφοράς).

⁸ Βλ. το ν. 2732/99 για τις διεπαγγελματικές οργανώσεις και την υπ' αριθμ. 31 Γνώμη (Μάιος 1999) που εξέδωσε η Ο.Κ.Ε. επί του αντιστοίχου Σχεδίου Νόμου.

⁹ Ring Tests είναι η διενέργεια ελέγχων αξιοπιστίας από περισσότερα του ενός εργαστήρια και με κοινά δείγματα.

3. Σύσταση μιας Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Τροφίμων

Το κείμενο ορθά θέτει τρεις αρχές που θα πρέπει να διέπουν την Υπηρεσία κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της: ανεξαρτησία, αρτιότητα και διαφάνεια. Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή εκτιμά ότι προκειμένου να διασφαλισθεί η εφαρμογή των ανωτέρω αρχών, θα πρέπει:

α. Ως προς την ανεξαρτησία :

1. Να θεσπισθεί πολύ αυστηρό πλαίσιο ασυμβίβαστων για τα στελέχη που απασχολούνται σε αυτήν.

2. Να έχει τη δυνατότητα δημοσιοποίησης των αποφάσεών της χωρίς προηγούμενη έγκριση της Ευρ. Επιτροπής.

3. Ο επί κεφαλής της υπηρεσίας θα πρέπει να διαθέτει ευρύτερο κύρος.

β. Ως προς την αρτιότητα :

1. Να υπάρξει επαρκής χρηματοδότηση ώστε να προσληφθεί το καλύτερο δυνατό επιστημονικό προσωπικό και να παρασχεθεί η αναγκαία διοικητική και γραμματειακή υποστήριξη. Η σημασία που αποδίδει η ευρωπαϊκή κοινή γνώμη στην ασφάλεια των τροφίμων αλλά και οι οικονομικές συνέπειες από κρίσεις που δεν θα έχουν αποτραπεί εγκαίρως επιβάλλουν τη διάθεση σημαντικών κονδυλίων για την άρτια λειτουργία της υπηρεσίας αυτής.

2. Παράλληλα με τους εσωτερικούς επιστημονικούς συνεργάτες, να δημιουργηθεί μία "τράπεζα" με τα στοιχεία εξωτερικών επιστημονικών συνεργατών οι οποίοι σε έκτακτες περιπτώσεις θα είναι άμεσα διαθέσιμοι για την παροχή των υπηρεσιών τους.

γ. Ως προς τη διαφάνεια :

1. Οι γνωμοδοτήσεις της Υπηρεσίας θα πρέπει να λαμβάνουν την ευρύτερη δυνατή δημοσιότητα, ενώ σε αυτές θα περιλαμβάνεται και η γνώμη της τυχόν μειοψηφίας. Αυτονόητο είναι ότι σε περίπτωση δυσμενών εκθέσεων για συγκεκριμένους φο-

ρείς θα πρέπει να δίδεται προηγουμένως η δυνατότητα σε αυτούς να διατυπώσουν την άποψή τους.

2. Θα πρέπει να μετέχουν και εκπρόσωποι των κοινωνικών εταίρων στο Δ.Σ. της Υπηρεσίας αυτής.

Στο θέμα των αρμοδιοτήτων της Υπηρεσίας, κρίνεται θετικά η διάκριση που γίνεται μεταξύ της αξιολόγησης του κινδύνου (που θα αναλάβει η Υπηρεσία) και της διαχείρισης του κινδύνου που θα κάνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε συνεργασία βέβαια με τα άλλα αρμόδια θεσμικά όργανα της Ε.Ε. Η διάκριση αυτή επιβάλλεται καθώς η πολιτική νομιμοποίηση ανήκει στα θεσμικά αυτά όργανα και όχι σε μία τεχνοκρατική υπηρεσία. Άλλωστε, η διαχείριση του κινδύνου επιβάλλει συχνά τη λήψη επώδυνων αποφάσεων για κράτη, επιχειρήσεις, ομάδες πληθυσμού, και συνεπώς θα πρέπει να λαμβάνονται από όργανα με την υψηλότερη δυνατή πολιτική νομιμοποίηση.

Στην αξιολόγηση του κινδύνου περιλαμβάνονται η συλλογή πληροφοριών, η εξαγωγή πορισμάτων και παροχή επιστημονικών συμβουλών και τέλος, η ενημέρωση του κοινού σχετικά με τους κινδύνους που συνδέονται με την ασφάλεια των τροφίμων. Για την αποτελεσματικότερη άσκηση αυτών των αρμοδιοτήτων, θα πρέπει απαραίτητως να υπάρξει συγκέντρωσή τους σε αυτή την υπηρεσία και να αποφευχθεί η αλληλοεπικάλυψη αρμοδιοτήτων.

Για το λόγο αυτό, οι επιστημονικές επιτροπές που σχετίζονται με την ασφάλεια των τροφίμων θα πρέπει να υπαχθούν στην υπηρεσία, η δε έρευνα από κοινοτικής πλευράς να γίνεται αποκλειστικά από την Υπηρεσία αυτή (σε συνεργασία βέβαια με αντίστοιχα εθνικά όργανα). Το ενδεχόμενο παράλληλων ερευνών και από άλλα κοινοτικά όργανα (π.χ. το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Ευρωπαϊκής Επιτροπής), θα οδηγήσει σε σπατάλη πολύτιμων πόρων, ενώ ενδέχεται να δημιουργήσει σύγχυση στο κοινό με την τυχόν έκδοση αντιφατικών πορισμάτων.

Η αρχή της συγκέντρωσης αρμοδιοτήτων επιβάλλει και την κατά προτεραιότητα ανάληψη του καθήκοντος ενημέρωσης του κοινού από την Υπηρεσία. Παράλληλες ενημερωτικές εκστρατείες από την Υπηρεσία και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα έχουν αποτελέσματα παρόμοια με αυτά που ανωτέρω περιγράφηκαν για την άσκηση παράλληλης ερευνητικής δραστηριότητας από κοινοτικά όργανα.

Θα πρέπει επίσης να προσεχθεί ιδιαίτερα το θέμα της συνεργασίας της Υπηρεσίας με τα ελεγκτικά όργανα των Κρατών-Μελών, ώστε να αποφευχθούν τριβές και να επιτυγχάνονται αποτελέσματα με γρήγορο τρόπο και με εξοικονόμηση πόρων. Βασική αρχή της συνεργασίας αυτής θα πρέπει να είναι το ότι ο πρωτογενής έλεγχος ανήκει στα εθνικά όργανα. Παράλληλα, θα πρέπει να δοθεί η δυνατότητα στις εθνικές αρχές -πέραν της Ευρωπαϊκής Επιτροπής- να ζητούν γνωμοδοτήσεις από την Υπηρεσία, καλύπτοντας βέβαια το κόστος της γνωμοδότησης αυτής.

Σε ό,τι αφορά τις σχέσεις της Υπηρεσίας με τους ιδιώτες (επιχειρήσεις, καταναλωτές -ενώσεις ή και μεμονωμένοι-) θα πρέπει να εξετασθεί η δυνατότητα να επικοινωνούν αυτοί απ' ευθείας με την υπηρεσία και να λαμβάνουν τις πληροφορίες που επιθυμούν, τηρουμένης βέβαια της εχεμύθειας, σε θέματα εμπορικού ανταγωνισμού κ.λπ.

Τέλος, ως προς το θέμα της έδρας, ο παράγοντας "εύκολη πρόσβαση" που αναφέρεται στο κείμενο ως κριτήριο επιλογής της δεν θα πρέπει να ερμηνευθεί γεωγραφικά σε μία εποχή που η τεχνολογία έχει εκμηδενίσει τις αποστάσεις και επιτρέπει την άμεση και ταχύτατη μεταφορά πληροφοριών αλλά και την επικοινωνία. Για το λόγο αυτό, η "εύκολη πρόσβαση" θα πρέπει να ερμηνευθεί ως αφορώσα την ύπαρξη της κατάλληλης τεχνολογικής υποδομής για την αποτελεσματικότερη λειτουργία της Υπηρεσίας. Σε κάθε περίπτωση πάντως, η Ο.Κ.Ε. επιθυμεί να τονίσει την ανάγκη να αποφευχθούν χρονοτριβές που θα

οφείλονται σε πολιτικές διαπραγματεύσεις για την επιλογή της έδρας.

4. Κανονιστικές Απόψεις

Οι επισημάνσεις και οι προτάσεις που κάνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την αναμόρφωση της νομοθεσίας για την ασφάλεια των τροφίμων είναι θετικές και αντανακλούν πράγματι τις ανάγκες που από καιρό έχουν γίνει αισθητές σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Τα χρονοδιαγράμματα βέβαια είναι ιδιαίτερα αισιόδοξα, αν λάβει κανείς υπ' όψιν τη μέχρι τώρα εμπειρία αλλά σε κάθε περίπτωση θα πρέπει και οι κοινωνικοί φορείς να πιέσουν τις εθνικές τους αρχές για την επίσπευση της έκδοσης των σχετικών κοινοτικών νομοθετημάτων.

Οι σχετικές ρυθμίσεις όμως δεν θα πρέπει να αφήνουν πολλά περιθώρια για διαφοροποιήσεις μεταξύ των Κρατών-Μελών, γιατί η ομοιομορφία στους ελέγχους είναι αναγκαία προϋπόθεση στην οικοδόμηση αμοιβαίας εμπιστοσύνης.

Ως προς τα ειδικότερα θέματα, μία παράλειψη που πρέπει να επισημανθεί στις νομοθετικές προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι ότι δεν γίνεται καμμία αναφορά στα ποτά. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση στην ασφάλεια των τροφίμων περιλαμβάνει εννοιολογικά και τα ποτά, εκ των οποίων το χαρακτηριστικότερο, ως προερχόμενο από την αγροτική παραγωγή, είναι ο οίνος, τομέας από τον οποίο θα πρέπει να ξεκινήσει φυσιολογικά και η αντίστοιχη κοινοτική νομοθετική τροποποίηση. Έτσι για παράδειγμα, θα πρέπει να προβλεφθεί ότι η επισήμανση των φιαλών οίνου θα περιέχει πληροφορίες, όπως π.χ. τη φύση και το όνομα των προσθέτων που χρησιμοποιούνται.

Τέλος, ένα θέμα που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ελλάδα (αλλά και για τις άλλες μεσογειακές χώρες) είναι η ύπαρξη "τοπικών υπαίθριων αγορών" (δηλ. των λαϊκών αγορών), όπου πωλούνται μη τυποποιημένα νωπά οπωρολαχανικά. Οι επικρατούσες συνθήκες στις αγορές αυτές έχουν

βαθεία θεμέλια στη συνείδηση του καταναλωτή και των παραγωγών και δεν θα ήταν σκόπιμο να τις θέσει σε αμφισβήτηση η κοινοτική νομοθεσία. Πάντως θα πρέπει να εξετασθεί η δυνατότητα εφαρμογής σε αυτές ορισμένων γενικών αρχών της κοινοτικής νομοθεσίας όπως η ιχνηλασιμότητα.

5. Έλεγχοι

Η οδηγία 89/397 ΕΟΚ του Συμβουλίου, έχει ως αντικείμενο τον επίσημο έλεγχο των τροφίμων. Συμπληρώνεται δε με την οδηγία 93/99 ΕΟΚ του Συμβουλίου, η οποία αναφέρεται στα πρόσθετα μέτρα, που αφορούν στον επίσημο έλεγχο των τροφίμων :

Σύμφωνα με την πρώτη Οδηγία και ειδικότερα την εισηγητική αυτής έκθεση, όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να μεριμνούν για την προστασία της υγείας και τα οικονομικά συμφέροντα των πολιτών τους.

Στοιχείο σημαντικό για την διασφάλιση αυτών αποτελεί και ο έλεγχος των τροφίμων.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε ο έλεγχος των τροφίμων να διενεργείται σύμφωνα με τους όρους και την διαδικασία, που προβλέπει η οδηγία αυτή.

Σύμφωνα με την Οδηγία ως "επίσημος έλεγχος των τροφίμων" είναι ο έλεγχος, τον οποίον διενεργούν οι αρμόδιες αρχές προκειμένου να εξακριβωθεί κατά πόσο τα τρόφιμα, τα πρόσθετα τροφίμων, οι βιταμίνες, τα ανόργανα άλατα, τα ιχνοστοιχεία και τα πρόσθετα, που προορίζονται να πωληθούν ως έχουν, τα υλικά και αντικείμενα, που έρχονται σε επαφή με τα τρόφιμα, συμφωνούν με τις διατάξεις, για την πρόληψη των κινδύνων για τη δημόσια υγεία, για την εξασφάλιση της θεμιτής φύσης των εμπορικών συναλλαγών ή για την προστασία των συμφερόντων των καταναλωτών, καθώς και με τις διατάξεις που έχουν ως αντικείμενο την ενημέρωσή τους.

Ο έλεγχος θα πρέπει να επεκτείνεται και στα υλικά και στα αντικείμενα, που προορίζονται να έλθουν σε επαφή με τα τρόφιμα.

Εν όψει της ολοκλήρωσης της εσωτερικής αγοράς πρέπει να ελέγχονται και τα τρόφιμα τα οποία πρόκειται να διέλθουν τα ενδοκοινοτικά σύνορα, με τον ίδιο τρόπο που ελέγχονται και τα τρόφιμα της εσωτερικής αγοράς.

Οι έλεγχοι των τροφίμων οι οποίοι εκτείνονται σε όλα τα στάδια της παραγωγής, της παρασκευής, της εισαγωγής στην Κοινότητα, της επεξεργασίας, της αποθήκευσης, της μεταφοράς, της διανομής και της εμπορίας πρέπει να είναι αποτελεσματικοί. Η αποτελεσματικότητα μπορεί να επιτευχθεί, εφόσον οι έλεγχοι γίνονται τακτικά και χωρίς περιορισμό των αντικειμένων τους κατά τον χρόνο της διενέργειάς τους.

Θα πρέπει να παρασχεθούν στα πρόσωπα, που διενεργούν τους ελέγχους, οι κατάλληλες για το σκοπό αυτό εξουσίες.

Οι αναγκαίες για τους ελέγχους αναλύσεις πραγματοποιούνται από επίσημα εργαστήρια.

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα απαιτούμενα μέτρα, ώστε τα φυσικά και νομικά πρόσωπα, που αφορά ο έλεγχος, να απολαύουν του δικαιώματος να ασκούν ένδικα μέσα κατά των μέτρων, που έχουν ληφθεί από την αρμόδια για την διενέργεια του ελέγχου αρχή.

Η δεύτερη οδηγία 93/99 προβλέπει μέτρα πρόσθετα για τον έλεγχο των τροφίμων, όπως: α) την αναγκαία δράση, που πρέπει να αναλάβουν τα κράτη μέλη, ώστε το προσωπικό των αρμοδίων αρχών να διαθέτει επαρκή τεχνικά και διοικητικά προσόντα, β) την καθιέρωση ενός συστήματος ποιοτικών προτύπων για τα εργαστήρια ελέγχου, γ) την συνεργασία των αρχών που ασχολούνται με τον έλεγχο των τροφίμων μεταξύ των κρατών μελών, δ) την συνεργασία των αρμοδίων για την ομοιόμορφη εφαρμογή της νομοθεσίας των τροφίμων στα κράτη μέλη, ε) την προληπτική δράση για την εντόπιση παραβάσεων ή υπόπτων

ενεργειών και στ) την τήρηση του επαγγελματικού απορρήτου για τις πληροφορίες, που ανταλλάσσονται στα θέματα, που αφορά η οδηγία αυτή.

Όπως επισημαίνεται και στο κείμενο της Λευκής Βίβλου η κείμενη κοινοτική νομοθεσία περιλαμβάνει ένα σύστημα, σύμφωνα με το οποίο τα κράτη μέλη μπορούν να εισπράττουν τέλη, για να καλύψουν το κόστος των ελέγχων των προϊόντων ζωϊκής προέλευσης. Επίσης, μπορούν να επιβάλλουν τέλη στους εισαγωγείς για τον έλεγχο ορισμένου αριθμού προϊόντων ζωϊκής και μη ζωϊκής προέλευσης για τη συμμόρφωση με την νομοθεσία μετά το Τσέρνομπιλ.

Η Λευκή Βίβλος στο κεφάλαιο 6 πραγματεύεται το θέμα των ελέγχων με την ακόλουθη ειδική αναφορά :

"Θα προταθεί εκτενής νομοθεσία, για την αναδιαμόρφωση των διαφορετικών απαιτήσεων ελέγχου. Η νομοθεσία αυτή θα λάβει υπόψη τη γενική αρχή ότι όλα τα μέρη της αλυσίδας παραγωγής τροφίμων πρέπει να υπόκεινται σε επίσημους ελέγχους".

Η Λευκή Βίβλος επισημαίνει επίσης : " οι πρόσφατες κρίσεις σε σχέση με την ασφάλεια των τροφίμων τόνισαν τις ελλείψεις των εθνικών συστημάτων ελέγχου. Στον πυρήνα του προβλήματος βρίσκεται η έλλειψη εναρμονισμένης κοινοτικής προσέγγισης όσον αφορά τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη των εθνικών συστημάτων ελέγχου".

Θεωρούμε ότι, βασική προϋπόθεση για την επίτευξη των στόχων της Λευκής Βίβλου, είναι η θέσπιση ενιαίων και ομοιομόρφων κανόνων, για όλα τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίοι θα ρυθμίσουν το θέμα του ελέγχου των τροφίμων.

Στην έννοια του ελέγχου στα τρόφιμα περιλαμβάνονται δύο στοιχεία. Το στοιχείο της ποιότητας του προϊόντος, φυτικού ή ζωϊκού και το στοιχείο της υγιεινής αυτού.

Οι προσδιοριστικές αρχές του ποιοτικού και υγειονομικού ελέγχου θα πρέπει να είναι ενιαίες, για όλα τα κράτη μέλη, με τις επιβαλλόμενες βεβαίως διαφοροποιή-

σεις-αποκλίσεις, τις οποίες οι ειδικές συνθήκες επιβάλλουν.

Τα μέτρα, τα οποία θα θεσπιστούν, για τον έλεγχο των προϊόντων από το στάδιο του αγροκτήματος μέχρι το τραπέζι, θα πρέπει επίσης να είναι ενιαία για όλα τα κράτη μέλη.

Η ελληνική εμπειρία, η οποία αναφέρεται στην εφαρμογή των κειμένων κανόνων, σχετικά με τους ελέγχους στα τρόφιμα, έχει αποδείξει, ότι η ορθή εφαρμογή των μέτρων, απαιτεί την δημιουργία ενός σαφούς νομοθετικού πλαισίου αρχών και κυρώσεων, εθνικών και κοινοτικών. Για παράδειγμα, αναφέρουμε την περίπτωση κατά την οποία διαπιστώνονται ελαττώματα σε τρόφιμα και επιβάλλεται η απόσυρσή τους από την κατανάλωση και η καταστροφή τους. Στην περίπτωση αυτή, θέματα, που αφορούν στον τρόπο απόσυρσης και καταστροφής, στις δαπάνες των ενεργειών αυτών, θα πρέπει να ρυθμιστούν κατά τρόπο λεπτομερή και με κριτήρια ενιαία. Η εθνική νομοθεσία δεν αντιμετωπίζει το θέμα επαρκώς, γι αυτό επισημαίνουμε την ανάγκη αναμόρφωσης και εναρμονισμού.

Επίσης, η μέχρι σήμερα εμπειρία, έχει αποδείξει ότι απαιτείται η αναμόρφωση των ισχυόντων κανόνων, οι οποίοι διέπουν τον έλεγχο των τροφίμων με ειδική έμφαση στην αντιμετώπιση της φυτικής και ζωϊκής παραγωγής κατά τρόπο ενιαίο, τόσο στην εσωτερική αγορά ενός κράτους μέλους, όσο και στην ενδοκοινοτική.

Επισημαίνουμε για την περίπτωση αυτή και πάλι την ανάγκη ύπαρξης ενιαίων κριτηρίων.

Βασικό στοιχείο επίσης, για την ορθή λειτουργία του συστήματος των ελέγχων και την επίτευξη του επιδιωκόμενου σκοπού τους, είναι η αναμόρφωση αλλά και ο έλεγχος εφαρμογής των κανόνων, οι οποίοι διέπουν την είσπραξη τέλους για την διενέργεια των ελέγχων. Το τέλος καταβάλλεται από τους ελεγχόμενους, για τον σκοπό των ελέγχων, κυρίως των προϊόντων ζωϊκής προέλευσης. Επιβάλλεται να ισχύσει

και για τα φυτικά προϊόντα. Όμως θεωρούμε εξαιρετικά σημαντικό τον έλεγχο "του προορισμού" του τέλους. Τα εισπραττόμενα τέλη θα πρέπει να καλύπτουν τις δαπάνες των ελεγκτικών οργάνων και αρχών και όχι να διατίθεται για άλλους σκοπούς. Αυστηρές κυρώσεις θα πρέπει να επιβάλλονται στους παραβάτες υπευθύνους.

Τα ελεγκτικά όργανα, θα πρέπει να είναι έμπειρα εξειδικευμένα επιστημονικά στελέχη καλώς αμοιβόμενα και με συνεχή εκπαίδευση-ενημέρωση στις νέες ανακαλύψεις και στα νέα επιστημονικά δεδομένα.

Στις ελεγκτικές υπηρεσίες θα πρέπει να λειτουργούν τα απαραίτητα εργαστήρια με εφαρμογή των σύγχρονων επιστημονικών μεθόδων και οι ελεγκτές θα πρέπει να διαθέτουν τα απαραίτητα ελεγκτικά όργανα και ιδίως φορητά όργανα μεγάλης ακρίβειας, όταν διεξάγουν εξωτερικούς ελέγχους.

Συμπερασματικά τονίζουμε και πάλι, ενισχύοντας την προαναφερθείσα άποψη της Λευκής Βίβλου, ότι στον πυρήνα του προβλήματος των ελέγχων, βρίσκεται η έλλειψη εναρμονισμένης κοινοτικής προσέγγισης, όσον αφορά στον σχεδιασμό και στην ανάπτυξη των εθνικών συστημάτων ελέγχου.

6. Η πληροφόρηση του καταναλωτή

Η νομοθεσία της Ε.Κ. για τα τρόφιμα αναπτύχθηκε σταδιακά τα τελευταία έτη με αποσπασματικό τρόπο. Στη Σύνοδο Κορυφής του Εδιμβούργου το 1992 υπήρξε κοινό το συμπέρασμα ότι η νομοθεσία χαρακτηρίζεται από έλλειψη συνοχής και απαιτείται ο εκσυγχρονισμός της. Κατά συνέπεια και δεδομένης της υιοθέτησης της αρχής "από το αγρόκτημα στο τραπέζι" θα πρέπει η προτεινόμενη κωδικοποίηση περί επισήμανσης να θέσει ως στόχους και την απλοποίηση των κανόνων που διέπουν τον τομέα αυτό με απώτερο σκοπό να είναι αυτοί κατανοητοί τόσο για τους καταναλωτές όσο και για τους παραγωγούς και προμηθευτές που θα κληθούν να τους εφαρμό-

σουν. Με τον όρο απλοποίηση νοείται ότι η νομοθεσία δεν πρέπει να είναι περισσότερο σύνθετη ή δυσνόητη από το απαιτούμενο μέτρο.

Έτσι για παράδειγμα, πρέπει να γίνει κοινή συνείδηση ότι η αύξηση του όγκου των παρεχομένων με την επισήμανση πληροφοριών - με στοιχεία που είναι συχνά δυσνόητα - δεν συμβάλλει κατ' ανάγκην στην καλύτερη ενημέρωση του καταναλωτή. Η επισήμανση πρέπει να επικεντρώνεται στα στοιχεία που σύμφωνα με τα επιστημονικά παραδεδομένα έχουν κάποια σημασία για την υγεία του καταναλωτή. Αλλά και αυτό δεν είναι αρκετό, εάν δεν υπάρξει η κατάλληλη εκπαίδευση του καταναλωτή, τόσο στο σχολείο όσο και με κάθε άλλο πρόσφορο μέσο, υπό την προϋπόθεση όμως ότι γίνεται από έγκυρα όργανα. Προς την κατεύθυνση αυτή, θα πρέπει να υπάρξει συνεργασία των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης με τους εμπλεκόμενους φορείς και τις αρμόδιες αρχές για την επίτευξη ενός κοινωνικά επωφελούς αποτελέσματος στο τόσο ευαίσθητο αυτό θέμα.

Εξίσου σημαντικό είναι και το θέμα της "αδύναμης" νομοθετικής ρύθμισης ή και της έλλειψης ομοιόμορφης ενσωμάτωσης των κοινοτικών κανόνων δικαίου στις επιμέρους εθνικές έννομες τάξεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι αυτά των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών και των νέων τροφίμων. Στο σημείο αυτό ενδεχομένως θα έπρεπε να εξετασθεί η λύση της χρήσης μόνο Κανονισμών ως εναλλακτικής λύσης έναντι των Οδηγιών με στόχο την ελαχιστοποίηση τέτοιων προβλημάτων υιοθέτησης. Ανεξάρτητα όμως από επιλογή Κανονισμών ή Οδηγιών θα πρέπει οι στόχοι και τα νομικά κριτήρια που επιλέγονται να είναι απολύτως σαφή και συγκεκριμένα ώστε να μην επιτρέπουν παρεκκλίσεις από το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.

Η επισήμανση αποτελεί για τον καταναλωτή καταλυτικό στοιχείο που επηρεάζει την συναλλακτική του βούληση, να επιλέγει δηλαδή με βάση σαφείς, κατανοητές

και αξιόπιστες πληροφορίες. Η σχετική νομοθεσία περί επισήμανσης θα πρέπει να αναθεωρεί, έχοντας ως αρχή και κριτήριο το ποια πληροφορία μπορεί να χρειάζεται ο καταναλωτής και όχι εάν όλες οι αναγραφόμενες πληροφορίες πραγματικά διαβάζονται από τους καταναλωτές.

Σημαντικό επίσης στοιχείο πρέπει να είναι και η γλώσσα της επισήμανσης, αυτή του κατασκευαστή και αυτή του αγοραστή/χρήστη.

Σχετικά με την επισήμανση, αξιοσημείωτη είναι η πρόταση της Επιτροπής Καταναλωτών (Consumer Committee) για την υιοθέτηση ενιαίας και ειδικής για κάθε κατηγορία προϊόντος επισήμανσης/ετικέτας που θα περιέχει στοιχεία, όπως το περιεχό-

μενο, πρόσθετα, προφυλάξεις, παρενέργειες, αντενδείξεις κ.λπ.

Η οδηγία 79/112/ΕΟΚ για την επισήμανση, την παρουσίαση και τη διαφήμιση των τροφίμων, μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τα προαναφερόμενα κριτήρια και αρχές, που θα διέπουν την επισήμανση των τροφίμων.

Τέλος, θα πρέπει να δοθεί η δέουσα προσοχή στις απαιτήσεις ενημέρωσης ειδικών ομάδων των καταναλωτών που παρουσιάζουν κάποιες ευαισθησίες (π.χ. δυσανεξίες, αλλεργίες κ.λπ.). Η πληροφόρηση όμως αυτή θα πρέπει να δίδεται μετά από σχολαστική και υπεύθυνη διερεύνηση του θέματος.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.
Καθηγητής **ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΙΝΤΗΣ**

Στην Ολομέλεια της 24ης Απριλίου 2000 παρέστησαν τα κάτωθι Μέλη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής:

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Ανδρέας Κιντής
Καθηγητής Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Α΄ ΟΜΑΔΑ

Αγγέλου Χαράλαμπος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΣΑΤΕ

Αναλιτής Νικόλαος
Αντιπρόεδρος Δ.Σ. Σ.Ε.Β.

Κανελλόπουλος Γεώργιος
Μέλος Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Κεφάλας Χαράλαμπος
Εκπρόσωπος Ε.Σ.Ε.Ε.

Κυριαζής Δημήτριος
πρώην Πρόεδρος Σ.Ε.Β.

Στασινόπουλος Ηλίας
Μέλος Γενικού Συμβουλίου Σ.Ε.Β.
σε αναπλήρωση του
Φλέγγα Σπυριδώνα
Μέλος Δ.Σ. Σ.Ε.Β.

Σκορίνης Νικόλαος
Α΄ Αντιπρόεδρος Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Χαμπηλομάτης Γεώργιος
Μέλος Δ.Σ. Γ.Σ.Ε.Β.Ε.Ε.

Χασιώτης Νικόλαος
Εκπρόσωπος Ένωσης
Ελλήνων Εφοπλιστών

Β΄ ΟΜΑΔΑ

Παυλιδάκης Γεώργιος
Γ.Σ.Ε.Ε.
σε αναπλήρωση του
Αβραμόπουλου Παναγιώτη
Γ.Σ.Ε.Ε.

Αραζού Λεονάρδος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Αυγητίδης Ελευθέριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Βούτος Παναγιώτης
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Μητρόπουλος Ανδρέας
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.
σε αναπλήρωση του
Βρεττάκου Ηλία
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Δεληγιάννης Αναστάσιος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Κόλλιας Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Κωνσταντινίδης Ιωάννης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Μανώλης Ιωάννης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Μελισσάρης Νικόλαος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Παπαντωνίου Κωνσταντίνος
Α.Δ.Ε.Δ.Υ.

Πολίτης Δημήτρης
Γ.Σ.Ε.Ε.

Πολυζωγόπουλος Χρήστος
Πρόεδρος Γ.Σ.Ε.Ε.

Σκαμούτσος Διονύσιος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Τσουκαλάς Δημήτριος
Γ.Σ.Ε.Ε.

Γ΄ ΟΜΑΔΑ

Αλεξόπουλος Παναγιώτης
Πρόεδρος Οικονομικού
Επιμελητηρίου Ελλάδος

Βάγιας Παναγιώτης
Εκπρόσωπος Γεωτεχνικού
Επιμελητηρίου Ελλάδος

Βουμβουλάκης Μιχαήλ
Β΄ Αντιπρόεδρος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Γιατράκος Νικόλαος
Αναπληρωτής Δήμαρχος Αθηναίων

Δημουλάς Δημήτριος
Μέλος Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.
σε αναπλήρωση του
Γωνιωτάκη Γεώργιου
Β΄ Αντιπροέδρου Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.

Καραγιάννης Δημήτριος
Μέλος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Κοιμήσης Απόστολος
Γενικός Γραμματέας Κ.Ε.Δ.Κ.Ε.

Λιόλιος Νικόλαος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Καζναφέρης Κωνσταντίνος
Μέλος Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.
σε αναπλήρωση του
Λίτσου Φώτη
Γενικού Γραμματέα
Δ.Σ. ΠΑ.Σ.Ε.ΓΕ.Σ.

Μαγουλάς Γεώργιος
Πρόεδρος Δ.Σ. ΚΕ.Π.ΚΑ.

Γκίνης Σοφοκλής
ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.
σε αναπλήρωση του
Φάκα Γεωργίου
Προέδρου Δ.Σ. ΓΕ.Σ.Α.Σ.Ε.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

Γρηγόριος Παπανίκος

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Για κάθε πληροφορία σχετικά με το έργο και τη λειτουργία της Ο.Κ.Ε. είναι στη διάθεσή σας το Τμήμα Δημοσίων & Διεθνών Σχέσεων της Επιτροπής, υπό τη διεύθυνση της κας Μάρθας Θεοδώρου.

Τηλ.: (01) 9249510-2, Fax: (01) 9249514, e-mail: iproke@otenet.gr